

Rapport

I&O-zetelpeiling september 2021

I&O-zetelpeiling september 2021

Colofon

September-peiling I&O Research

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2021/182

Datum

september 2021

Auteurs

Peter Kanne
Asher van der Schelde

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	Verlies voor D66, weinig enthousiasme over minderheidsregering _____	4
1	I&O-zetelpeiling juli _____	7
1.1	Verlies voor D66 _____	7
1.2	Redenen waarom D66-kiezers van mening zijn veranderd _____	8
1.3	Switchgedrag sinds Tweede Kamerverkiezingen _____	9
1.4	Partij van tweede (of derde) voorkeur _____	10
1.5	Fusiepartij PvdA/GL heeft potentie _____	11
1.6	Woningmarkt belangrijkste thema _____	12
2	De formatie _____	13
2.1	Weinig enthousiasme over minderheidsregering _____	13
2.2	Substantieel deel kiezers neigt naar nieuwe verkiezingen _____	14
2.3	Wat vindt men van een minderheidsregering? _____	15
2.4	Gehoopte minderheidsregering _____	16
2.5	Kiezersgroepen verdeeld over gehoopte coalitie _____	17
3	Onderzoeksverantwoording _____	18

Verlies voor D66, weinig enthousiasme over minderheidsregering

De VVD is nog altijd de grootste partij van het land in de I&O-zetelpeiling die liep van vrijdag 10 tot maandag 13 september. De liberalen komen nu uit op 33 virtuele zetels (min twee zetels ten opzichte van juli, geen significante daling). D66 lijdt wel een significant verlies en staat nu op 19 zetels.

De ChristenUnie is de enige partij die significante winst boekt. Hun zetelaantal stijgt van 5 naar 7. Wybren van Hagas partij, Belang van Nederland, haalt in tegenstelling tot de vorige peiling de kiesdrempel niet.

Tabel 0.1 – I&O-zetelpeiling

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=1.990)

	UITSLAG	PEILING					+/-	
	TK21	12 april 21	3 mei 21	7 juni 2021	12 juli 2021	13 sept 2021	t.o.v. 12 juli	t.o.v. TK21
VVD	34	34	34	36	35	33	-2	-1
D66	24	26	23	21	22	19	-3	-5
PVV	17	15	15	14	17	16	-1	-1
CDA	15	14	10	12	6	7	+1	-8
SP	9	10	10	7	9	9	0	0
PvdA	9	8	10	10	11	12	+1	+3
GroenLinks	8	6	7	9	9	11	+2	+3
FvD	8	7	7	5	4	5	+1	-3
PvdD	6	6	7	8	7	8	+1	+2
ChristenUnie	5	5	5	5	5	7	+2	+2
Volt	3	4	6	6	6	6	0	+3
JA21	3	6	6	6	6	5	-1	+2
SGP	3	3	3	3	3	3	0	0
DENK	3	3	3	3	2	1	-1	-2
50Plus	1	1	1	0	0	0	0	-1
BBB	1	1	2	3	5	6	+1	+5
BIJ1	1	1	1	2	2	2	0	+1
BV NL	0	0	0	0	1	0	-1	0

Bron: I&O Research, september 2021

Waarom verliest D66-kiezers?

Kiezers die in maart D66 stemden en nu zijn veranderd van voorkeur noemen voornamelijk de moeizame formatie als reden om over te stappen. Velen zijn van mening dat dit (deels) aan Sigrid Kaag te wijten valt en vinden haar leiderschap 'tegenvallen'.

“Tegenvallend leiderschap”

- *GroenLinks-kiezer die in maart op D66 stemde*

“Ik ben teleurgesteld in de manier waarop D66 (Sigrid Kaag) onderhandelt in de formatiebesprekingen. PvdA en GroenLinks stellen zich constructiever op.”

- *PvdA-kiezer die in maart op D66 stemde*

“Verandert weinig in cultuur, poppetjesspel geen inhoud”

- *Volt-kiezer die in maart op D66 stemde*

“Ik vind de formatie te lang duren en heb het idee dat Kaag de boel onnodig vertraagt”

- *VVD-kiezer die in maart op D66 stemde*

Weinig enthousiasme over minderheidsregering

Nadat de coalitieonderhandelingen met PvdA en GroenLinks zijn stukgelopen, lijkt een minderheidskabinet de enige manier om een regering te vormen. Kiezers zijn hier weinig enthousiast over, maar ze lijken het te accepteren.

Slechts 22 procent van de kiezers vindt een minderheidsregering onacceptabel. Zij vinden voornamelijk dat een dergelijk kabinet geen recht doet aan de verkiezingsuitslag. Andere critici vrezen dat een dergelijk kabinet instabiel of onvoldoende slagvaardig zal zijn.

Nog een kleiner deel, 8 procent, is uitgesproken positief over een dergelijke regering. Zij wijzen erop dat het democratisch gehalte van de regering omhoog zal gaan als de regering actief op zoek moet naar meerderheden. Iets minder dan een kwart (23%) geeft aan een minderheidsregering acceptabel te vinden. Drie op de tien kiezers vindt een minderheidsregering acceptabel onder voorwaarden. Deze kiezers wijzen erop dat een meerderheidsregering op dit moment niet tot de mogelijkheden lijkt te behoren en liever een minderheidsregering dan helemaal geen regering zien.

Geen enkele minderheidscombinatie krijgt veel steun

Zoals te verwachten zijn kiezers sterk verdeeld over welke minderheidscoalitie het dan moet worden, vanzelfsprekend willen de meeste kiezers hun eigen partij in de coalitie. Maar niet altijd. Iets meer dan een vijfde van de kiezers geeft aan het liefst een minderheidskabinet van VVD, D66 en CDA te zien. Daarmee is deze combinatie de populairste. De overige voorgestelde kabinetten kunnen op weinig steun rekenen van de kiezer. Elf procent heeft een voorkeur voor VVD en D66 zonder extra partijen. Nog minder kiezers zijn voorstander van een combinatie van VVD, D66, CDA en Volt (9%) of VVD, D66, CDA en JA21 (8%).

Een substantieel deel van de kiezers (16%) is hoe dan ook tegen een minderheidsregering. Eenzelfde deel geeft aan het simpelweg niet te weten.

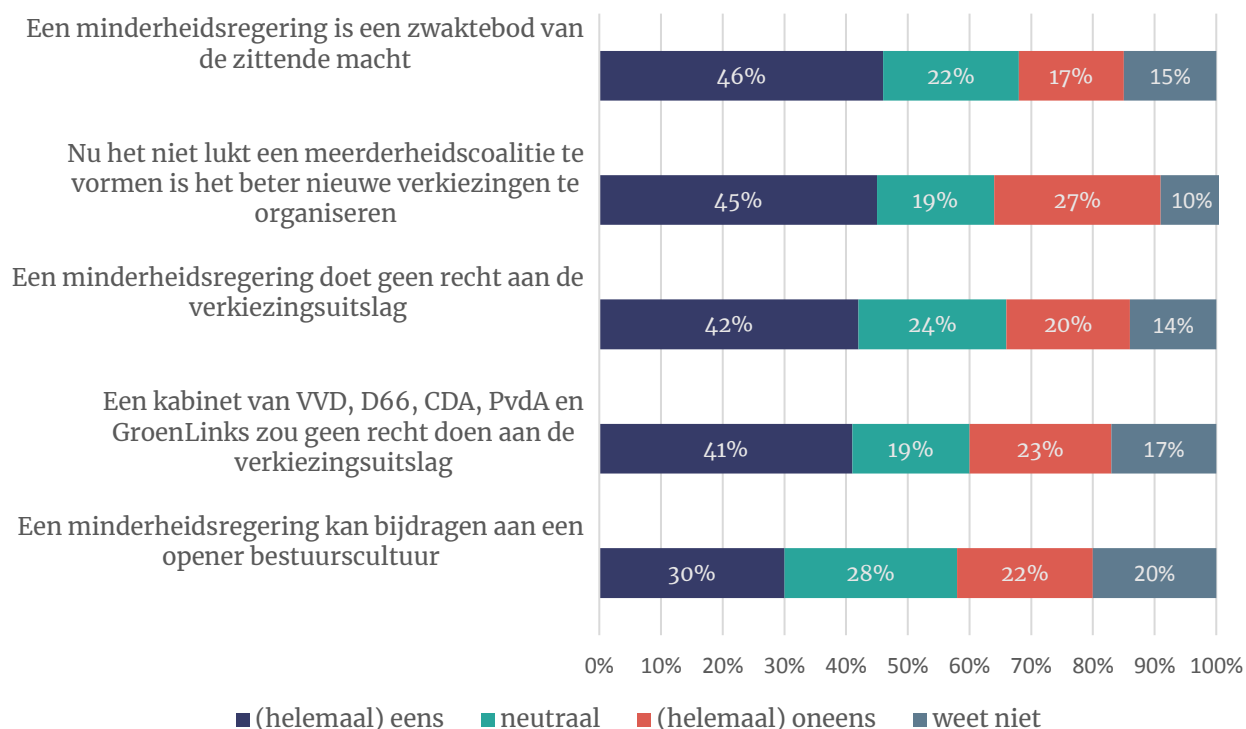

Bijna helft wil nieuwe verkiezingen

Bijna de helft van de kiezers (45 procent) is van mening dat nieuwe verkiezingen moeten worden georganiseerd nu het vormen van een meerderheidsregering niet lijkt te lukken. Iets meer dan een kwart (27%) van het electoraat is uitgesproken tegen nieuwe verkiezingen. Onder geen enkele kiezersgroep betreft dit een meerderheid.

Figuur 1 – Stellingen rondom formatie

Basis: random helft van de steekproef, (n = 1.177)

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 10 tot maandagochtend 13 september 2021.

Er werkten in totaal 2.207 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

Het grootste deel hiervan (n=1.995) is afkomstig uit het I&O Research Panel en 212 respondenten vulden de vragenlijst in via het panel van PanelClix. De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

1 I&O-zetelpeiling juli

1.1 Verlies voor D66

De VVD is nog altijd de grootste partij van het land in de I&O-zetelpeiling die liep van vrijdag 10 tot maandag 13 september 2021. De liberalen komen nu uit op 33 virtuele zetels (min twee zetels ten opzichte van juli, geen significante daling). D66 lijdt wel een significant verlies en staat nu op 19 zetels. Het CDA stijgt een zetel (niet significant) en staat daarmee op een verlies van acht zetels ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen in maart. BBB gaat van 5 naar 6 zetels, waarmee de opwaartse trend die zich sinds mei heeft ingezet doorzet.

De ChristenUnie is de enige partij die significante winst ten opzichte van juli boekt. ChristenUnie stijgt van 5 naar 7 zetels. Belang van Nederland, van Wybren van Haga, haalt in tegenstelling tot de vorige peiling de kiesdrempel niet.

Tabel 1.1 - Peiling Tweede Kamerverkiezingen 13 september

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=1990).

	ZETELS							PERCENTAGES			
	Uitslag		Peiling			+/-		Uitslag		Peiling	
	TK21	12 april 2021	3 mei 2021	7 juni 2021	12 juli 2021	13 sept 2021	t.o.v. juli	TK2021	12 juli 2021	13 sept 2021	Marge
VVD	34	34	34	36	35	33	-2	21,9	21,5	20,4	(18,4; 22,4)
D66	24	26	23	21	22	19	-3	15,0	13,7	11,8	(10,2; 13,4)
PVV	17	15	15	14	17	16	-1	10,8	10,4	10,3	(8,8; 11,8)
CDA	15	14	10	12	6	7	+1	9,5	4,1	4,7	(3,7; 5,7)
SP	9	10	10	7	9	9	0	6,0	6,0	6,1	(4,9; 7,3)
PvdA	9	8	10	10	11	12	+1	5,7	7,2	7,7	(6,4; 9)
GL	8	6	7	9	9	11	+2	5,2	5,9	6,8	(5,6; 8)
FvD	8	7	7	5	4	5	+1	5,0	3,0	3,0	(2,2; 3,8)
PvdD	6	6	7	8	7	8	+1	3,8	4,7	5,2	(4,1; 6,3)
CU	5	5	5	5	5	7	+2	3,4	3,5	4,8	(3,8; 5,8)
Volt	3	4	6	6	6	6	0	2,4	3,9	3,9	(3; 4,8)
JA21	3	6	6	6	6	5	-1	2,4	4,0	3,5	(2,6; 4,4)
SGP	3	3	3	3	3	3	0	2,1	2,4	2,2	(1,5; 2,9)
DENK	3	3	3	3	2	1	-1	2,0	1,6	1,0	(0,5; 1,5)
50Plus	1	1	1	0	0	0	0	1,0	0,3	0,4	(0,1; 0,7)
BBB	1	1	2	3	5	6	+1	1,0	3,5	4,3	(3,3; 5,3)
BIJ1	1	1	1	2	2	2	0	0,8	2,0	1,6	(1; 2,2)
BVNL	0	0	0	0	1	0	-1	-	1,2	0,6	(0; 1,2)
Anders ¹	0	0	0	0	0			2,0	1,1	1,6	(1; 2,2)
Totaal	150	150	150	150	150	150		100	100	100	

¹ Geen van de overige partijen komt boven de kiesdrempel uit.

1.2 Redenen waarom D66-kiezers van mening zijn veranderd

D66-kiezer teleurgesteld in moeizame formatie

D66 staat in de peiling van september op 19 zetels. Een verlies van drie t.o.v. de vorige peiling en vijf t.o.v. de Tweede Kamerverkiezingen van maart.

Kiezers die in maart D66 stemden en nu zijn veranderd van voorkeur noemen voornamelijk de moeizame formatie als reden om over te stappen. Velen zijn van mening dat dit (deels) aan Sigrid Kaag te wijten valt en noemen haar leiderschap 'tegenvallend'.

Overgestapt naar:	Toelichting
GroenLinks	<i>Ik stemde altijd al op GroenLinks maar door Sigrid Kaag stemde ik op D66. Mijn vriend stemde daar altijd al op. Ik vond haar uitspraken heel veelbelovend toen.</i>
GroenLinks	<i>Gesteggel rondom de formatie</i>
GroenLinks	<i>Tegenvallend leiderschap</i>
GroenLinks	<i>D66 teleurgesteld in lijsttrekker. GL, met meer zetels krijgen ze misschien eindelijk de formatie rond...</i>
Volt	<i>Zij denken Europees. D66 vind ik star in menig opzicht.</i>
Volt	<i>Verandert weinig in cultuur, poppetjesspel geen inhoud</i>
Volt	<i>Volt: meer Europees gericht en aandacht voor klimaat. D66: afgeknapt op de lijsttrekker.</i>
PvdA	<i>Bij PvdA ligt mijn hart. Van Kaag had ik hoge verwachtingen. Die heeft ze tot nu toe niet waar gemaakt.</i>
PvdA	<i>Ik ben teleurgesteld in de manier waarop D66 (Sigrid Kaag) onderhandelt in de formatiebesprekingen. PvdA en Groen Links stellen zich constructiever op.</i>
PvdA	<i>Nu de formatie nog steeds niet lukt lijkt dat mij aan Sigrid Kaag je liggen. PvdA is een goede sociale partij.</i>
VVD	<i>Ik vind de formatie te lang duren en heb het idee dat Kaag de boel onnodig vertraagd</i>
VVD	<i>De starre opstelling van Kaag werkt belemmerend in de formatie. Ruttes voorkeur voor max 1 linkse partij kan ik goed volgen</i>
BBB	<i>Ze zijn zo moeilijk aan het doen en konten draaien dat ik hierin geen vertrouwen meer heb</i>
PvdD	<i>PVDD staat achter hun visie, standvastig. D66 heeft nu lastige positie in formieren en zou willen dat ze er meer aan hadden gedaan dit snel te laten verlopen (verantwoordelijkheid nemen)</i>

1.3 Switchgedrag sinds Tweede Kamerverkiezingen

Als er nu Tweede Kamerverkiezingen zouden zijn zouden bij twee partijen, CDA en FvD, minder dan de helft van de kiezers opnieuw op deze partij stemmen. Slechts een op de drie CDA-kiezers geeft aan nu wederom CDA te zouden stemmen. Het CDA verliest vooral aan VVD, CU en BBB. Ruim een kwart van de CDA-kiezers van afgelopen maart zegt nu niet te weten waar hij/zij op zou stemmen. FvD-kiezers wijken vooral uit naar de PVV.

Ook D66 verliest een substantieel deel van haar kiezers (40%). Zij wijken vooral uit naar PvdA (6%), GroenLinks (5%) en Volt (4%).

ChristenUnie, Volt en SGP slagen er het best in hun kiezers te binden. Vier op de vijf van deze kiezers zouden opnieuw op hun eerdere keuze stemmen.

Tabel 1.2– Switchgedrag ten opzichte van Tweede Kamerverkiezingen² (in procenten)

Basis: zou zeker/ waarschijnlijk gaan stemmen (n = 2.207)

Stem-intentie 13 september ↓	Totaal	Stemgedrag TK21													
		VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	FvD*	PvdD	CU	Volt	JA21	SGP	BBB
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
VVD	17	71	3	4	11	1	0				2				
D66	10	1	60		1	2		6	2		4				
PVV	9	2	0	71	1	2	2		18	1			4		5
CDA	4	2	1		34	1	1		2						
SP	5	1	0	2	0	68	2	2		1					
PvdA	6	2	6		1	2	73	4			1		4		
GL	6		5		1	3	3	70		6	1	5			
FvD	3	0		4					49						1
PvdD	4	1	2		1	1	2	4			70				2
CU	4	1	1		8		1	1				81			7
Volt	3	1	4		1	1	2	1			1	80			
JA21	3	1	1	6	2				3				68	1	
SGP	2								1		2			80	
BBB	4	1	2	7	5	2			5		2	1	14	3	76
50Plus	0					1									
DENK	1														
BIJ1	1								4	1	1				
Overig	1	0	0	1	7	4	1	0	2	1	2		2		0
Weet niet	16	15	16	5	27	12	13	12	4	17	7	9	9	7	19
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: I&O Research september 2021

² Partijen met minder dan 30 respondenten zijn niet weergegeven in de tabel (DENK, 50Plus, BVNL en BIJ1).

1.4 Partij van tweede (of derde) voorkeur

Net als tijdens de vorige peiling in juli zegt een kwart van de kiezers met een voorkeurspartij dat hun keuze vaststaat. Met andere woorden: zij overwegen niet op een andere partij te stemmen. Meer dan vier op de tien van de huidige VVD-kiezers zeggen dat hun keuze vaststaat. Alleen SGP-kiezers zijn in nog grotere mate zeker van hun stem (57%). Ook FvD-kiezers (39%) zijn relatief honkvast. Voor andere partijen geldt dat minder. Vooral kiezers van D66, PvdA, GroenLinks, JA21 en BBB overwegen andere partijen.

Tussen PvdA, GroenLinks en D66 is veel potentiële uitwisseling. Voor vier op de tien PvdA-kiezers komt GroenLinks in aanmerking en vice versa. Drie op de tien GroenLinks-kiezers overwegen D66, terwijl voor 36 procent van de D66-kiezers het omgekeerde geldt. Tussen D66 en PvdA is minder overloop (19 en 18 procent). Dertien procent van alle kiezers, met een andere eerste voorkeur dan GroenLinks, overweegt GroenLinks te stemmen: het hoogste percentage van alle partijen. Daartegenover staat dat GroenLinks-kiezers, samen met JA21, het minst zeker zijn van hun stem. Slechts elf procent van de GroenLinks-kiezers zegt zeker te zijn van hun stem.

Tabel 1.3 - Andere partijen die worden overwogen

“Zijn er andere partijen die voor u in aanmerking komen om op te stemmen?” (in procenten)³

Basis: heeft eerste voorkeur (n=1.662).

	Huidige stemvoorkeur														
	Totaal	VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	FvD	PvdD	CU	Volt	JA21	SGP	BBB
Keuze staat vast	26	43	19	29	23	22	19	11	39	24	30	16	11	57	15
VVD	5	0	12	8	23	0	2	0	0	0	6	8	21	0	11
D66	10	13	0	1	15	3	19	31	0	11	5	33	0	0	0
PVV	6	7	1	0	3	6	1	3	30	0	0	0	32	4	24
CDA	7	19	4	4	0	2	3	1	0	4	22	3	14	3	3
SP	6	1	3	8	3	0	15	21	0	12	2	3	3	4	6
PvdA	9	1	18	2	5	25	0	44	0	11	5	17	1	5	2
GL	13	2	36	3	4	20	40	0	0	31	5	24	2	1	3
FvD	3	0	1	15	0	4	0	1	0	4	0	0	13	3	7
PvdD	7	2	10	7	2	14	6	35	4	0	0	13	1	1	0
CU	4	3	3	1	21	1	5	3	0	0	0	4	5	23	3
Volt	8	6	23	2	6	3	13	21	0	6	5	0	4	0	7
JA21	6	8	0	22	1	1	3	1	16	0	2	2	0	4	16
SGP	2	0	0	0	4	4	0	1	1	1	16	0	1	0	4
DENK	1	0	0	0	2	3	0	1	0	0	1	4	0	0	0
50Plus	2	1	0	0	2	5	4	1	1	1	0	2	7	0	2
BBB	6	6	1	12	8	5	1	0	18	1	4	3	22	11	0
BIJ1	2	0	2	0	0	4	3	7	0	14	1	1	0	0	4
BVNL	2	1	0	5	0	1	1	0	14	3	0	0	6	0	5
Andere	1	0	1	0	0	3	1	1	3	5	2	8	2	0	0
Weet ik (nog) niet	10	7	9	12	12	12	7	6	6	12	17	8	4	2	75
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Noot: Partijen waarop minimaal 10 procent van een kiezersgroep overweegt te stemmen, zijn groen gemarkeerd.

³ Partijen met minder dan 30 respondenten zijn niet weergegeven in de kolommen (DENK, 50Plus, BBB, BVNL en BIJ1).

1.5 Fusiepartij PvdA/GL heeft potentie

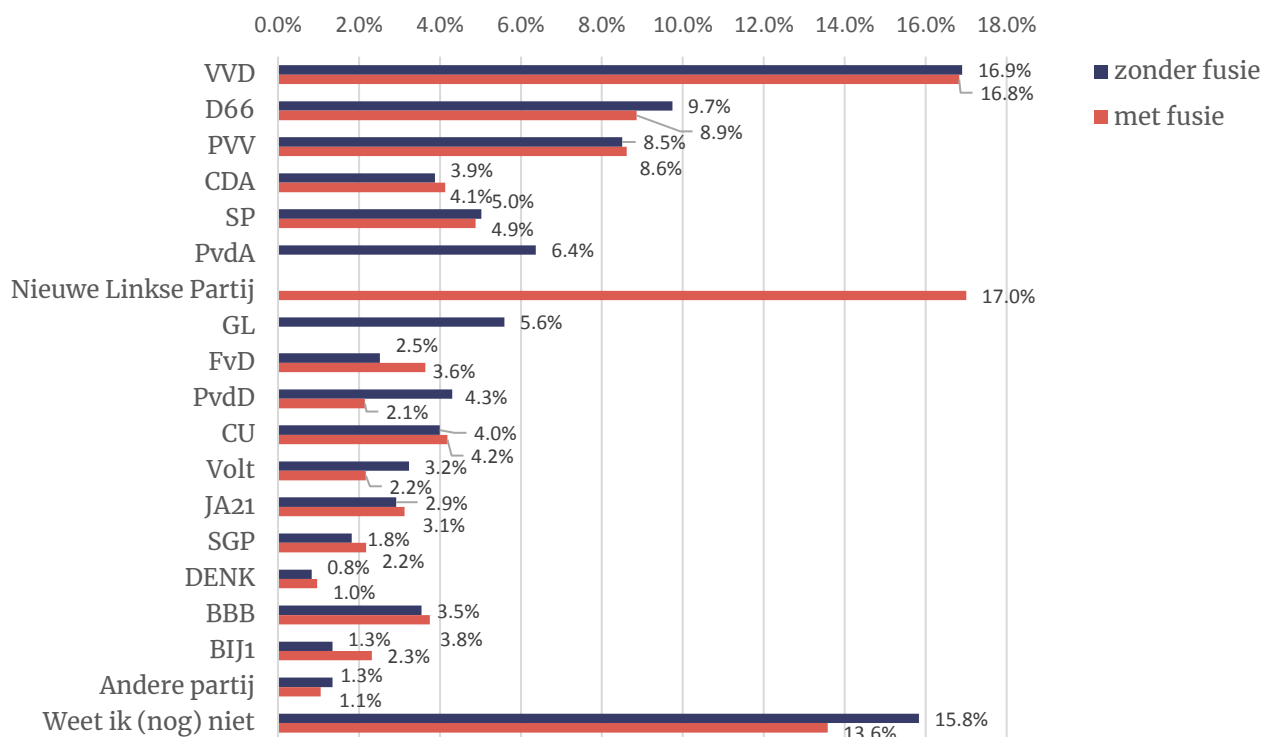
De afgelopen tijd zijn de fracties van PvdA en GroenLinks nauwer gaan samenwerken. Sommigen denken aan een fusie. Wanneer wij kiezers de mogelijkheid voorleggen om op een dergelijke (virtuele) Nieuwe Linkse fusiepartij te stemmen geeft 17 procent aan hier oren naar te hebben. Daarmee zou deze hypothetische partij op gelijke hoogte komen met de VVD (met 28 à 32 zetels). Vanzelfsprekend is dit geen exacte voorspelling, veel zal bijvoorbeeld afhangen wie de lijsttrekker van deze partij zou worden (hierover hebben we geen uitspraak gedaan). Naast GroenLinks (90%)- en PvdA-kiezers (76%), die in deze denkbeeldige situatie vanzelfsprekend niet meer aan de verkiezingen deelnemen, ontvangt de fusiepartij vooral steun van een deel van de D66- (15%), PvdD- (18%) en SP-kiezers (14%).

Figuur 1.4 – Hypothetische peiling met linkse fusiepartij

Stel dat GroenLinks en de PvdA gaan fuseren in een Nieuwe Linkse Partij.

- Deze Nieuwe Linkse Partij lijkt qua programma sterk op GroenLinks en PvdA
- Eerlijk delen en het klimaat, een sterk Europa en menselijke zorg zijn enkele speerpunten
- Deze Nieuwe Linkse Partij is in de peilingen goed voor 18 zetels
- Voor de rest is er niet veel veranderd

Op welke partij zou u dan stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?

1.6 Woningmarkt belangrijkste thema

Meer dan de helft van de kiezers ziet het thema woningmarkt als een van de onderwerpen waar met voorrang aandacht aan moet worden besteed door een nieuwe regering. Onder elke kiezersgroep is dit een belangrijk thema. Vorig jaar juni noemde ook de helft van de kiezers de woningmarkt een van de drie belangrijkste vraagstukken. Gezondheidszorg en het tegengaan van klimaatverandering en stikstof worden ook door meer dan een derde van de kiezers genoemd. Slechts twaalf procent van de kiezers noemt het ‘aanpakken van de coronacrisis’.

Tabel 1.5 – Belangrijkste thema's

“Aan welke van onderstaande onderwerpen vindt u dat een nieuwe regering met voorrang aandacht aan moeten besteden?”

U mag er drie aanvinken.

	Totaal	VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	FvD	PvdD	CU
Woningmarkt/betaalbare woningen/huren	52%	47%	64%	43%	45%	66%	63%	46%	54%	35%	47%
Gezondheidszorg	37%	37%	35%	27%	41%	42%	41%	32%	37%	22%	32%
Tegengaan klimaatverandering/stikstof	34%	18%	64%	6%	32%	27%	58%	65%	5%	72%	46%
Veiligheid / tegengaan criminaliteit	20%	35%	11%	21%	24%	16%	6%	8%	8%	16%	17%
Sociale voorzieningen / armoede(bestrijding)	19%	9%	11%	15%	12%	31%	35%	33%	18%	12%	31%
Onderwijs	18%	13%	37%	5%	27%	15%	22%	18%	0%	6%	21%
Immigratie en asiel	15%	17%	3%	57%	9%	9%	4%	11%	10%	8%	13%
Normen en waarden	12%	17%	4%	7%	21%	2%	9%	2%	17%	6%	23%
Het aanpakken van de coronacrisis	12%	17%	4%	7%	21%	2%	9%	2%	17%	6%	23%
Economie	11%	31%	7%	6%	20%	9%	3%	6%	9%	0%	3%
Inspraak en democratie	7%	3%	4%	15%	3%	6%	1%	2%	38%	13%	1%
Europese Unie	6%	3%	8%	12%	2%	13%	1%	5%	15%	0%	4%
Dreiging van terrorisme	5%	6%	1%	17%	8%	2%	4%	1%	0%	3%	9%
Overheidsfinanciën	5%	11%	2%	4%	5%	5%	2%	0%	0%	0%	10%
Werkgelegenheid	5%	8%	6%	5%	7%	6%	5%	1%	4%	0%	3%
Ethische zaken (euthanasie, abortus, homohuwelijk, etc.)	5%	2%	6%	0%	0%	0%	0%	7%	0%	9%	9%
Dierenwelzijn	5%	2%	2%	5%	0%	4%	2%	13%	7%	51%	2%
Tegengaan van racisme	4%	1%	7%	0%	2%	2%	2%	14%	4%	3%	6%
Anders	4%	1%	1%	1%	6%	1%	3%	6%	14%	2%	1%
Relatie tussen autochtone Nederlanders en migranten	4%	0%	2%	7%	0%	5%	3%	5%	3%	5%	0%
Leefbaarheid in de wijken	4%	7%	0%	12%	11%	4%	2%	1%	0%	0%	4%
Verkeer en (openbaar) vervoer	3%	2%	4%	7%	5%	1%	3%	1%	0%	5%	1%
Kunst/cultuur	2%	2%	3%	2%	0%	3%	3%	1%	0%	6%	2%
Religieuze zaken	1%	1%	0%	3%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	2%
Weet ik niet	1%	0%	2%	1%	0%	1%	0%	0%	0%	3%	0%

2 De formatie

2.1 Weinig enthousiasme over minderheidsregering

Nadat de coalitieonderhandelingen met PvdA en GroenLinks zijn stukgelopen, lijkt een minderheidskabinet de enige manier om een regering te vormen. Kiezers zijn hier weinig enthousiast over, maar ze lijken het te accepteren.

Het merendeel (53%) vindt een minderheidsregering acceptabel (23%) of acceptabel onder voorwaarden (30%). Slechts 22 procent van de kiezers vindt het onacceptabel. Een nog kleiner deel, 8 procent, is echt positief over een dergelijke regering.

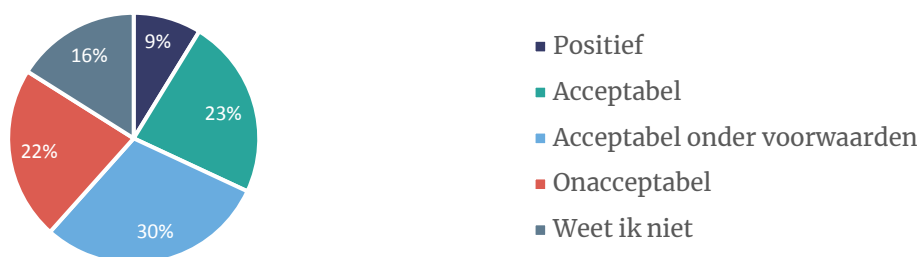
In paragraaf 2.3 geven we de toelichtingen van kiezers.

Figuur 2.1 – Steun voor minderheidskabinet

Vorige week liep de formatie vast. Informatie Mariette Hamer adviseert nu dan maar tot minderheidsregering te komen. Dus een coalitie van partijen die samen geen meerderheid van 76 zetels in de Tweede Kamer hebben.

Hoe staat u tegenover een minderheidsregering?

Basis: random helft van de steekproef, (n = 1.177)

2.2 Substantieel deel kiezers neigt naar nieuwe verkiezingen

Bijna de helft van de kiezers (45 procent) is van mening dat nieuwe verkiezingen moeten worden georganiseerd nu het vormen van een meerderheidsregering niet lijkt te lukken. Ruim een kwart (27%) wil dit juist niet, de rest is neutraal of weet het niet.

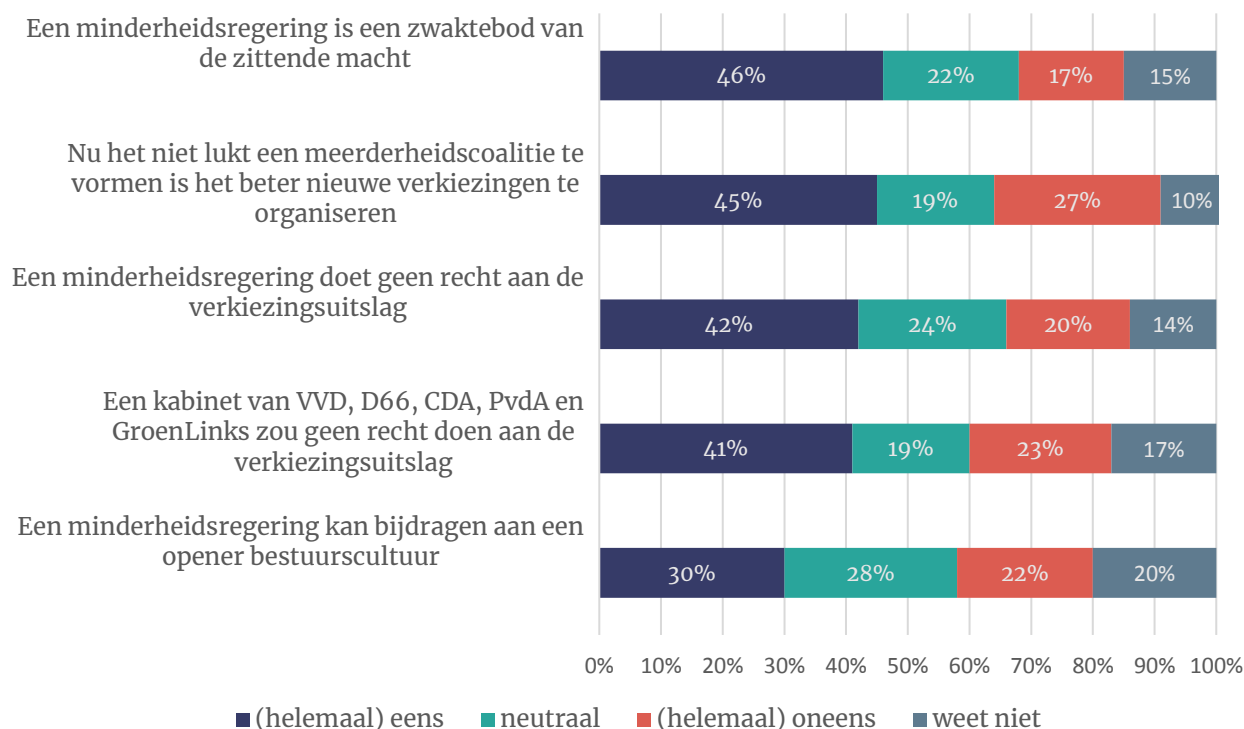
Kiezers van PVV (76%), FvD (80%)⁴ en JA21 (70%) willen het vaakst nieuwe verkiezingen. Ook een meerderheid van de SP-kiezers (55%) onderschrijft deze stelling, terwijl VVD-kiezers het minst hiermee instemmen (29%). Iets meer dan een kwart (27%) van het electoraat is dus tegen nieuwe verkiezingen. Onder geen enkele kiezersgroep betreft dit een meerderheid.

Eveneens een substantieel deel van de kiezers vindt een minderheidsregering een zwakgebod van de zittende macht (46%). Ook meer dan vier op de tien (42%) kiezers vinden dat een dergelijke regering geen recht doet aan de verkiezingsuitslag. Datzelfde vindt 41 procent van de kiezers van een mogelijk meerderheidskabinet van VVD, D66, CDA, PvdA en GroenLinks.

Slechts drie op de tien kiezers zijn van mening dat een minderheidsregering kan bijdragen aan een opener bestuurscultuur, zoals door sommige politicologen wel wordt geopperd.

Figuur 2.2 – Stellingen rondom formatie

Basis: random helft van de steekproef, (n = 1.177)

⁴ Indicatief gezien het lage aantal waarnemingen (n=20)

2.3 Wat vindt men van een minderheidsregering?

Kiezers zijn dus niet onverdeeld enthousiast over de mogelijkheid van een minderheidsregering. We zien een aantal argumenteerlijnen wanneer we Nederlanders vragen hun antwoord toe te lichten:

- **Voorstanders.** Degenen die een minderheidsregering acceptabel vinden wijzen erop dat een meerderheidsregering op dit moment niet tot de mogelijkheden lijkt te behoren. Anderen wijzen erop dat het democratisch gehalte van de regering omhoog zal gaan als de regering actief op zoek moet naar meerderheden.
- **Critici** vinden voornamelijk dat een dergelijk kabinet geen recht doet aan de verkiezingsuitslag. Anderen vrezen dat een dergelijk kabinet instabiel of onvoldoende slagvaardig zal zijn.

Hieronder een aantal citaten in elk van de categorieën.

Kiezers die een minderheidsregering acceptabel vinden

Enige mogelijkheid

- *Er moet een regering komen, dus dan maar een minderheidsregering*
- *Het is niets of dit*
- *Het enige dat op dit moment mogelijk lijkt*
- *Alles beter dan geen nieuwe regering*

Democratische legitimiteit

- *Voorstellen voor beleid en oplossingen worden besproken in 2e kamer, waarna de 2e kamer besluit*
- *Op thema's meerderheden zoeken maakt de politiek transparanter*
- *Een kabinet welke de dialoog aangaat met de volksvertegenwoordiging om breed gedragen wetsvoorstellen te verwezenlijken*
- *De regering moet dan compromissen sluiten met niet regeringspartijen, dus meerdere mensen(partijen) maken beleid*

Kiezers die een minderheidsregering onacceptabel vinden

Doet geen recht aan verkiezingsuitslag

- *Het land stemt, en ik vind het raar als wij geregeerd worden door een minderheid van wat de mensen willen.*
- *De 2 of 3 grootste partijen moeten regeren.*
- *Omdat je hiermee de eigenlijke winnaars al buitenspel zet*

Gebrek aan slagkracht en stabiliteit

- *Teveel diversiteit. Teveel meningen.*
- *Uiteindelijk gebrek aan daadkracht*
- *Ik denk niet dat ze op deze manier echt veel gedaan kunnen krijgen, vooral niet op het gebied van het klimaat*

2.4 Gehoopte minderheidsregering

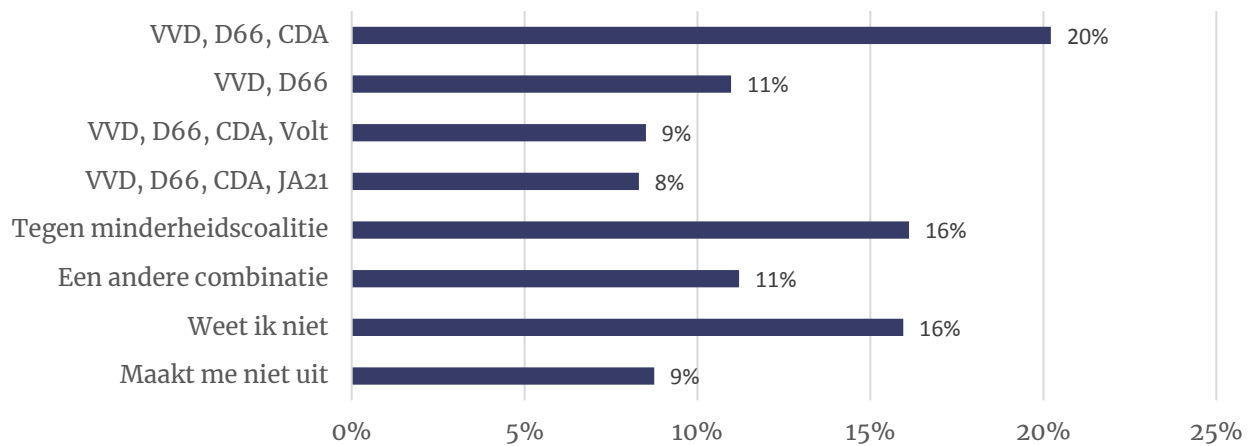
Iets meer dan een vijfde van de kiezers geeft aan het liefst een minderheidskabinet van VVD, D66 en CDA te zien. Daarmee is deze combinatie de populairste. De overige voorgestelde kabinetten kunnen op weinig steun rekenen van de kiezer. Elf procent heeft een voorkeur voor VVD en D66 zonder extra partijen. Nog minder kiezers zijn voorstander van een combinatie van VVD, D66, CDA en Volt (9%) of VVD, D66, CDA en JA21 (8%).

Een substantieel deel van de kiezers (16%) is hoe dan ook tegen een minderheidsregering. Eenzelfde deel geeft aan het simpelweg niet te weten. Iets meer dan een op de tien kiezers stelt een alternatieve coalitie voor. Ongeveer de helft van deze groep pleit voor een coalitie waarin VVD en D66 worden betrokken, terwijl anderen het helemaal over een andere (linkse of rechtse) boeg willen gooien.

Figuur 2.3 – Gehoopte coalitie

Als een minderheidsregering het enig haalbare is, welke partijen zouden deze regering dan moeten vormen?

Basis: random helft van de steekproef, (n = 1.177), één antwoord mogelijk

2.5 Kiezersgroepen verdeeld over gehoopte coalitie

Zoals te verwachten zijn kiezers sterk verdeeld over welke minderheidscoalitie het dan moet worden, vanzelfsprekend willen de meeste kiezers hun eigen partij in de coalitie. Maar niet altijd.

VVD- en CDA-kiezers zien liever een regering bestaande uit VVD, D66 en CDA dan de andere voorgestelde alternatieven.

Slechts 18 procent van de D66-kiezers hoopt eveneens op deze coalitie. Zij neigen vaker naar een regering met alleen de VVD (24%), terwijl minder dan een op de tien (9%) VVD-kiezers deze optie ziet zitten. Meer dan een vijfde van de D66-kiezers (22%) preferereert een coalitie met VVD, D66, CDA en Volt.

Een substantieel deel (38%) van de Volt-kiezers deelt deze voorkeur, al is deze uitkomst indicatief vanwege het lage aantal waarnemingen (n=27).

Ditzelfde geldt voor de JA21-kiezer (n=25) waarvan bijna de helft (49%) aangeeft een regering van VVD, D66, CDA en JA21 te willen. Onder andere kiezersgroepen is deze variant minder populair, als is het voor de VVD-kiezers de op een na meest genoemde (12%).

Tabel 2.4 – Gehoopte coalitie naar kiezersgroep bij TK21

Basis: random helft van de steekproef, (n = 1.177), één antwoord mogelijk

	Totaal	VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	CU	PvdD ⁵	Volt
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
VVD, D66, CDA	20	47	18	10	43	10	13	7	28	2	7
VVD, D66	11	9	24	4	8	10	28	17	13	23	15
VVD, D66, CDA, Volt	9	10	22		10	4	5	7	5	15	38
VVD, D66, CDA, JA21	8	12	3	15	11	6			2		
Tegen minderheidscoalitie	16	5	11	25	9	27	19	29	10	24	4
Een andere combinatie	11	5	11	27	4	16	8	13	7	14	15
Weet ik niet	16	8	8	12	11	19	18	21	17	22	14
Maakt me niet uit	9	4	4	7	4	9	10	6	17		8

⁵ JA21, BIJ1, FvD, SGP, DENK en BBB ontbreken hier vanwege een te laag aantal waarnemingen. Voor PvdD (n=35) en Volt (n=27) is de uitkomst indicatief.

3 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 10 tot maandagochtend 13 september 2021. Er werkten in totaal 2.207 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. Het grootste deel hiervan (n=1.995) is afkomstig uit het I&O Research Panel en 212 respondenten vulden de vragenlijst in via het panel van PanelClix. Een deel van de vragen is aan de helft van de respondenten gesteld. Dit staat vermeld boven de figuren.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Sinds april 2019 werkt het I&O Research Panel met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tergoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl